

DOCUMENTACIÓ REFERENT A LA CONCA DE BARBERÀ DE L'ARXIU HISTÒRIC DE LA DIPUTACIÓ DE TARRAGONA

Manel GÜELL

L'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona va ser creat el 1997, amb la missió d'aplegar tots els fons documentals històrics generats per aquest organisme i posar-los a disposició d'estudiosos i investigadors. Té obertes les seves portes pels matins, i comparteix les instal·lacions amb el Museu d'Art Modern.¹

L'AHDТ integra un total de setze seccions: Actes, Agricultura, Beneficència, Butlletí Oficial, Cadastre, Cens i Eleccions, Cultura, Fundacions, Governació, Intervenció, Obres Públiques, Presidència, Quintes, Registre General, *Regiones Devastadas*, Urbanisme, Diversa i Llibres Administratius. Cada secció sol dividir-se en dues sèries, la de caps en quart (Cpq) i la de caps en foli (Cpf). L'Arxiu compta, a més, amb una secció de Reserva, una altra d'Imatge i so, i també amb una biblioteca auxiliar.

Les dates cronològiques que abracen els fons arrenquen de 1834, quan es van crear les diputacions, fins el 1970, quan fineix la vigència administrativa de la documentació. Tanmateix, les diferents seccions de la corporació

1 Vegeu, GÜELL, MANEL. "El Archivo Histórico de la Diputación de Tarragona y sus series documentales", dins: *I Jornadas de Archivos Históricos*. Granada, 27-28 de maig de 1999 (format en CD), i GRAU I PUJOL, JOSEP M.T. "L'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona". *Diari de Tarragona*, 4.685 (28.05.2000) 6.

s'anaren obrint progressivament, en diferents dates, a partir de la segona meitat del segle XIX (*Actes*, 1836, *Obres Públiques*, 1857, *Cultura*, 1859, *Intervenció*, 1860, *Beneficència* 1869, *Agricultura*, 1880, *Urbanisme*, 1883, etc.). Es tracta, doncs, d'un arxiu històric d'època contemporània (segles XIX i XX).

Cultura, *Governació*, el *Butlletí Oficial*, *Cens* i les *Actes* són seccions l'exhaustiva consulta de les quals ben segur que aportaria informació sobre qualsevol comarca tarragonina. Però també hi ha altres seccions i fons amb informació concreta que podem detectar fàcilment. En aquest article pretenem exposar uns breus comentaris que ajudin a copsar les possibilitats d'investigació d'aquest centre, de cara als estudiosos de la Conca de Barberà.

INFORMACIÓ ESPECÍFICA

AJUTS

Els desastres naturals i climàtics que s'han rabejat en els conreus rurals, han mogut la Diputació a moderar-ne els efectes econòmics amb ajuts i subvencions. Per concedir-les, els municipis havien de presentar documents (sol·licituds, certificacions de danys causats, etc.) i es formava un expedient de cada poble. La pedregada de 1915 i la gelada de 1945 (*Intervenció*, Cpf, 17; *Governació*, Cpf, 52) van afectar Barberà de la Conca, Blancafort, l'Espluga de Francolí, Montblanc, Solivella i Vimbodí. Altres pedregades, el 1944, 1947, 1952 o 1955 (*Governació*, Cpf, 82), consten en els expedients de Vallclara i Vallfogona de Riucorb.

L'obra benèfica i social de la Diputació té igualment el seu reflex en l'expedient de l'hospital de Santa Coloma de Queralt (*Beneficència*, Cpq, 178) o les ajudes distribuïdes entre alguns municipis l'any 1954 (*Governació*, Cpf, 78), de les quals se'n beneficiaren, almenys, Conesa, Rocafort de Queralt, Santa Coloma de Queralt i Vallfogona de Riucorb.

FOMENT

La funció de foment desplegada per l'entitat provincial ha comprès la creació d'escoles i cementiris i la construcció de la xarxa de ferrocarrils i de carreteres que creuen la demarcació de banda a banda.

Documentació, del segle XIX, sobre el cementiri, la tenen Sarral i Solivella (*Obres Públiques*, Cpf, 60) i relacionada amb algun aspecte dels ferrocarrils: l'Espluga de Francolí (1906), Montblanc (1880-1883) i Vilaverd (1906) (*Obres Públiques*, Cpq, 31, 58 i 113).

Les escoles primàries es van construir en quatre etapes: l'últim terç del segle XIX, vers 1928, a l'època de la II República (1931-1937) i als anys

cinquanta. Consta un expedient de la primera etapa, que pertany a l'escola de Blancafort (*Obres Públiques*, Cpf, 57); cinc de la segona etapa, de Barberà de la Conca, Montblanc, Solivella, Vilanova de Prades i Vilaverd (*OP*, Cpf, 107); tres de la tercera: Sarral, Vallclara i Vallfogona de Riucorb (*OP*, Cpf, 180), i, finalment, cinc de la darrera: Blancafort, Conesa, l'Espluga de Francolí, Montblanc i Vimbodí (*OP*, Cpf, 374, 375, 376, 377).

Pel que fa a la construcció de vials d'una localitat a una altra, apareixen: Montblanc amb quinze expedients (*OP*, Cpf, 7, 17, 26, 33, 45, 47, 116bis, 127, 154, 235, 236, 270, 293, 303 i 514), Santa Coloma amb dotze (*OP*, Cpf, 99, 100, 116bis, 138, 154, 176, 217, 239, 285, 287bis, 293 i 514), Blancafort i l'Espluga amb cinc (*OP*, Cpf, 128, 220bis, 270, 283bis i 284; i 220bis, 228, 278bis, 348 i 384bis), Sarral i Solivella amb quatre (*OP*, Cpf, 82, 159, 303 i 336; i 32, 159, 220bis i 303), Pontils amb 3 (*OP*, Cpf, 99, 100 i 285), les Piles, Rocafort i Vilanova de Prades amb dos (*OP*, Cpf, 306, 437; 92 i 330; i, 235 i 287bis), i, amb un sol expedient: Conesa, Passanant, Savallà del Comtat, Vallclara, Vilaverd i Vimbodí (*OP*, Cpf, 306, 20, 92, 404, 116bis i 349).

INFORMACIÓ COMUNA

Al AHDT també s'hi poden trobar fons documentals amb informació comuna a tots, o a bona part, dels municipis de la comarca. El cadastre i els censos electorals pertanyen al primer cas. Entre 1953 i 1958, la confecció del cadastre anà a càrrec de la Diputació i, per tant, a la secció de *Cadastre*, consten els expedients, any rere any, de totes les localitats, amb interessants dades fiscals sobre el territori. La secció de *Cens i Eleccions* es divideix en dues sèries. A la primera hi ha tota la paperassa que generaren els processos electorals. Totes les localitats havien de donar compte dels respectius censos poblacionals, procediments electorals, resultats de l'escrutini, incidències, etc. L'altra sèrie, aplega la relligació de tots els censos electorals, localitat per localitat (21 censos entre 1904 i 1955), on apareixen la identitat de la població amb dret a vot, la seva residència, ofici, edat, alfabetització, etc.

En el segon cas, els fons documentals amb informació comuna a bona part dels municipis, es troben, per exemple, mitja dotzena de fons de gran interès per a la història local.

Els arancels de drets parroquials (1856) van motivar l'obertura d'uns expedients on consten les dades dels ingressos de moltes parròquies (*Governació*, Cpq, 2-3).

El 1877 s'obriren expedients promoguts pels ajuntaments demanant autorització per a l'arrendament dels drets sobre la venda exclusiva a la menuda de les espècies de consum (*Governació*, Cpf, 8-10).

Les polèmiques eleccions de novembre de 1933, en plena II República, van propiciar la constitució d'uns òrgans de govern municipal dels quals cada municipi en donava compte a la Diputació l'any següent (*Governació*, Cpf, 20).

Una vegada acabada la Guerra Civil, el nou règim creà un organisme nacional dedicat a la reconstrucció del país, el *Servicio Nacional de Regiones Devastadas y Reparaciones*.² La Diputació guarda en el seu Arxiu Històric aquella part de la documentació que aquest organisme va generar, integrada per una recollida general de dades sobre els danys de cada localitat, efectuada a base d'enquestes i dipositades en expedients individuals: nombre de la població abans i després del conflicte, edificis abans i després del conflicte, causes de les pèrdues dels edificis, valoracions, etc. Els expedients aporten certificacions de tres àmbits: l'institucional (l'ajuntament, que responia del seu edifici, de l'escola, etc.), l'eclesiàstic (la parròquia, amb interessants comentaris sobre els danys soferts en el període revolucionari), i el particular. Només es conserven expedients en un 60% de les poblacions de la demarcació. Concretament a la Conca de Barberà, el tenen: Blancafort, Forés, Llorac, Montblanc, Pira, Vallclara, Vilaverd i Vimbodí.

Cinc anys més tard, el Govern es va preocupar de saber quins danys havia patit el patrimoni documental i va endegar un programa que, coordinat per les diverses diputacions, enquestava cada municipi en aquest sentit. El 1945 la Diputació va anar rebent els informes dels alcaldes o secretaris municipals, en què donaven compte detallat dels documents històrics que tenien o de quina sort havia sofert l'arxiu durant la guerra (*Governació*, Cpq, 95, i Cpf, 53).

En aquest període de postguerra, també es va promulgar una llei, de 26 de setembre de 1941, sobre Ordenament de la Contribució Territorial de

² Per ampliar informació sobre aquest organisme, vegeu, BAYERRI RAGA, JOSEP; BAYERRI POLO, CARMÉ. *La reconstrucció de Tortosa (1940-1957). Actuació de l'organisme estatal Direcció General de 'Regiones Devastadas' en la reconstrucció de Tortosa i altres pobles riberencs afectats per la Batalla de l'Ebre. Tortosa: l'"Ordre de la Cucafera", 1992; CERDÀ VARA, FRANCISCA. "Fondos documentales de la Oficina comarcal de Castellón de la Dirección General de Regiones Devastadas y Reparaciones en el Arxiu central de la Generalitat Valenciana (1940-1966)". *Estudis Castellonencs*, 7 (1996-1997) 217-230; LLANOS, EUGENIA. "La Dirección general de Regiones Devastadas. Su organización administrativa". dins: *Arquitectura en Regiones Devastadas*, Madrid, 1987; PÉREZ ESCOLANO, VÍCTOR. *Guerra Civil y Regiones Devastadas*. Madrid, 1987.*

Rústica i Pecuària, que establia la constitució de Juntes Pericials Locals, la designació dels membres de les quals havien de tramitar-se via Diputació. Aquests expedients (*Intervenció*, Cpf, 46-48) són molt interessants per a l'estudi d'història agrària contemporània, ja que aporten un imprès amb totes les dades agrícoles del terme municipal: riquesa rústica, superfícies, conreus, ramaderia, valoracions econòmiques, etc.

POSSIBILITATS D'ESTUDI

La història local, la geografia humana, la demografia o la història agrària són alguns dels àmbits historiogràfics sobre els quals es poden iniciar recerques amb els fons de l'AHDT.

Els censos electorals (1904-1955) són llistats d'habitants fidedignes i actualitzats d'un inestimable valor per als qui vulguin confeir piràmides poblacionals o d'edat, o desitgin fer estudis laborals, d'ubicació de població o simplement reconstruir l'evolució urbanística d'una localitat.

Per a la història agrària, tenim els cadastres de mitjan segle que es poden complementar amb les dades totals que apareixen al fons sobre les Juntes Pericials Locals, de què ja hem parlat (*Intervenció*, Cpf, 46-48).

Per a l'estudi de la història local més recent, República i Guerra Civil, l'investigador pot consultar, a més de les actes de la corporació d'aquest període (*Actes*, 1936-1940), i la ja comentada secció de *Regiones Devastadas*, la documentació de la secció de *Governació*, que aplega l'actuació de la Comisaria Delegada de Tarragona i també la correspondència de Presidència (*Presidència*, Cpf, 1-3).

Cal afegir que les relacions institucionals que la Diputació ha mantingut amb d'altres corporacions similars d'arreu del país i el fet que hagués dirigit l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, amb una ingent producció editorial, ha permès la formació i el pòsit d'una completa biblioteca de temàtica local que s'ha anat nodrint amb els anys a base d'adquisicions, publicacions, intercanvis o donacions, i que pot complementar satisfactòriament qualsevol recerca.